

Stanowisko XIX Kongresu Gmin Wiejskich w sprawie oświaty

Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej wielokrotnie wypowiadał się na temat problemów dotyczących wykonywania i finansowania zadań oświatowych. Edukacja stanowi jedno z najważniejszych zadań jednostek samorządu terytorialnego. Troska o jakość i warunki kształcenia młodego pokolenia jest widoczna w działaniach polskich samorządów. Od czasu przejścia odpowiedzialności za oświatę, gminy wiejskie i miejsko-wiejskie borykają się nieustannie z problemami finansowymi i organizacyjnymi, ponieważ wydatki na edukację stanowią znaczącą pozycję w ich budżetach. Kwestia finansowania oświaty jest coraz większą bolączką dla wielu samorządów. Od lat część oświatowa subwencji ogólnej nie pozwala na sfinansowanie subwencionowanych zadań oświatowych. Powinna wystarczyć na wynagrodzenia nauczycieli oraz inne bieżące koszty prowadzenia szkół. W rzeczywistości jednak w wielu gminach z obszarami wiejskimi nie zabezpiecza nawet pokrycie nauczycielskich pensji.

Wraz z reformą oświaty i jej nowymi zadaniami, koszty zadań oświatowych drastycznie wzrastają, a subwencja oświatowa w coraz to mniejszym stopniu wystarcza na ich obsługę. Finansowanie oświaty, wobec niedoszacowania przekazywanej samorządom subwencji oświatowej, przekroczyło racjonalne wspomaganie procesu edukacji młodego pokolenia przez samorządy lokalne. Poziom niezbędnego udziału własnych środków w finansowaniu podstawowych działań oświatowych uniemożliwia prawidłową realizację zadań własnych gminy i determinuje jej rozwój. Wobec wzrostu gospodarczego i zwiększonych dochodów państwa należy zwiększyć nakłady na edukację. W przeciwnym wypadku wiele samorządów lokalnych stanie przed paraliżem budżetów. Aby tego uniknąć konieczna jest zmiana prawa oświatowego i modelu finansowania oświaty w Polsce.

Nowe prawo, ustanowione we współpracy z samorządem, winno być zorientowane na dbałość o należyte kształcenie i wychowanie młodego pokolenia, na wyrównywanie szans życiowych młodych Polaków, także tych ze wsi i małych miasteczek. Musi także stwarzać optymalne warunki finansowe i organizacyjne dla prowadzenia szkół przez polskie samorządy, gdzie sieć szkół, prowadzonych przez jst, mogłaby być uzupełniana szkołami, prowadzonymi przez stowarzyszenia zakładane przez rodziców. Konieczne jest w tym względzie wypracowanie właściwego postępowania organów sprawujących nadzór pedagogiczny (kuratorów oświaty)

w racjonalizacji sieci szkolnej. Ograniczenie samorządom uprawnień do kształtowania sieci szkolnej, musi skutkować przekazaniem na poziom administracji rządowej odpowiedzialności finansowej za prowadzenie oświaty.

Pilnej nowelizacji wymaga także Karta Nauczyciela. Jest to przestarzały dokument, który nie przystaje do obecnej sytuacji na rynku pracy.

W tej trudnej dla polskiej oświaty sytuacji, w trosce o zapewnienie jak najlepszego wykształcenia młodego pokolenia Polaków, uczestnicy XIX Kongresu Gmin Wiejskich postulują podjęcie przez Rząd RP kompleksowych działań poprzez:

1. Zmianę systemu kształcenia nauczycieli tak, aby do zawodu tego trafiali najlepsi kandydaci zdolni spełniać najwyższe oczekiwania, jakie stawia przed tym zawodem współczesny system edukacji. Wskazane byłoby wyznaczenie uczelni gwarantujących wysoki poziom nauczania i praktycznego przygotowania do zawodu. Ilość przyjęć powinna być ograniczona w skali kraju.
2. Rozważenie wprowadzania zmian w dotychczasowym systemie awansu zawodowego, który w naszej ocenie już się wyczerpał, a poszczególne stopnie awansu są bardziej związane ze stażem pracy nauczyciela, a nie jego faktycznymi umiejętnościami i zaangażowaniem w proces nauczania. Po osiągnięciu stopnia nauczyciela dyplomowanego, brak jest motywacji do dalszej wzmożonej aktywności i podnoszenia kwalifikacji.
3. Likwidację ustawy Karta Nauczyciela i zastąpienie jej innym dokumentem, który będzie chronił zawód nauczyciela, ale w sposób dający możliwość promowania i awansu tych najlepszych oraz rozwiązania stosunku pracy z nauczycielami, którzy nie spełniają współczesnych oczekiwań w procesie kształcenia.
4. Dostosowanie podstawy programowej kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych do możliwości uczniów w taki sposób, aby ich nadmiernie nie obciążać. Program powinien być tak skonstruowany, by uczniowie szkół podstawowych mogli sobie z nim sami poradzić bez korzystania z korepetycji. Uczniowie słabsi powinni być objęci szczególną opieką, pozwalającą na wyrównanie szans edukacyjnych.
5. Przywrócenie pełnej możliwości kształtowania sieci szkolnej przez samorządy, które ma szczególne znaczenie na obszarach wiejskich, gdzie problem depopulacji, a tym samym problem malejącej liczby uczniów wymaga trudnych decyzji. W naszej ocenie zarówno samorząd jak i rząd powinny współpracować w tym zakresie, mając na uwadze dobro ucznia jak również racjonalne przesłanki ekonomiczne.
6. Zapewnienie środków finansowych na poziomie pokrywającym w pełni koszty bieżącego funkcjonowania oświaty, a w szczególności pełne zabezpieczenie środków na podwyżki dla nauczycieli.
7. Likwidację dodatku uzupełniającego wprowadzonego art. 30a ustawy Karta Nauczyciela, który jest znacznym obciążeniem dla budżetów samorządów, a nie wpływa na podniesienie motywacji do lepszego poziomu nauczania, ma wręcz charakter demotywujący. Środki te można nauczycielom przekazać w inny sposób, tak aby przekładały się na wymierne efekty osiągnięć pedagogów.
8. Rozważenie przejęcia przez rząd finansowania wynagrodzeń dla nauczycieli, które to przejęcie przywróciłoby racjonalność ekonomiczną i sprawiło, że ten sam podmiot, który kształtuje wysokość wynagrodzeń, **byłby odpowiedzialnym za skutki podejmowanych przez siebie decyzji.**

9. Zwiększenie liczebności grup przedszkolnych z 25 na 28 dzieci. Zarówno poprzednia ustawa o systemie oświaty jak i ustawa Prawo Oświatowe obliguje samorządy do zapewnienia miejsc w przedszkolach dla dzieci w wieku od 6-ciu do 3 lat. Z uwagi na pozostawione w przedszkolach dzieci 6-letnie, gminy borykają się z problemem braku miejsc dla dzieci młodszych. Zwiększenie liczebności oddziału pozwoliłoby objąć wychowaniem przedszkolnym większą liczbę dzieci, tym bardziej, że frekwencja w przedszkolach rzadko wynosi 100%.
10. Objęcie subwencją oświatową zadań z zakresu wychowania przedszkolnego dzieci 3 - 5 lat. Dotacja przedszkolna naliczana na te dzieci nie rekompensuje ustawowego ograniczenia wysokości opłat pobieranych od rodziców za świadczenia udzielane przez publiczne przedszkole oraz publiczną inną formę wychowania przedszkolnego w czasie przekraczającym ustalony przez radę gminy czas bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, wysokość opłaty nie może być wyższa niż 1 zł za każdą rozpoczętą godzinę faktycznego pobytu dziecka w przedszkolu. Samorządy mają przy tym ograniczony wpływ na koszty funkcjonowania przedszkoli, gdzie największą pozycję kosztową stanowią wynagrodzenia nauczycieli i pochodne od tych wynagrodzeń, ustalone na zasadach obowiązujących w Karcie Nauczyciela. Nauczyciele przedszkoli nie zostali również wyłączeni z obowiązku uzyskania średniego wynagrodzenia zgodnie z art. 30 i 30a KN. Ponadto w przepisach Karty Nauczyciela uregulowana została odgórnie ich ścieżka awansu zawodowego oraz pensum, na które samorządy nie mają wpływu.
11. Zmianę sposobu naliczania dotacji dla niepublicznych szkół i przedszkoli. W dotacjach dla niepublicznych szkół i przedszkoli, w których przyjmuje się za podstawę dotowania kwoty dotacji w wysokości nie niższej niż kwota przewidziana na ucznia w części oświatowej subwencji ogólnej dla gminy, kwoty subwencyjne powinny uwzględniać wyłącznie standard A subwencji. Nie powinny natomiast być powiększane o wskaźnik korygujący D_i , który obrazuje strukturę zatrudnienia nauczycieli na poziomie gminy dotującej chyba, że szkoły i przedszkola niepubliczne zostaną zobligowane przepisami prawa do zatrudnienia kadry pedagogicznej na podstawie ustawy Karta Nauczyciela. W wydatkach bieżących na oświatę w jst są dużo wyższe nakłady na płace z uwagi na stosowanie zasad wynagradzania wynikających z KN. Szkoły i przedszkola niepubliczne zatrudniają nauczycieli przede wszystkim na zasadach ogólnych, określonych w Kodeksie Pracy. Wszystkie podmioty świadczące usługi edukacyjne, a korzystające ze środków publicznych, powinny zostać zobligowane do zatrudniania na tych samych zasadach.

Uczestnicy XIX Kongresu stwierdzają ponadto, że edukacja naszego najmłodszego pokolenia jest wspólną odpowiedzialnością rządu i samorządu. Pojawiające się różnice i nieporozumienia w wielu obszarach dotyczących oświaty na linii rząd i samorząd na pewno nie służą dobru ucznia i budują zbędne bariery, których na drodze rzeczowych rozmów i konsultacji można byłoby uniknąć. **Tylko połączone działania i ścisła współpraca mogą przynieść zamierzone efekty.**